

موسوی شفیع، سید ماجد،
هدفمندسازی یارانه‌ها، گامی در مسیر جهاد اقتصادی، موسوی شفیع، سید
ماجد، قم: ابتکار دانش، (ناشرین همکار) گنج عرفان، یاران قلم، قلم مکنون،
۱۳۹۰.

۱۰۴ ص. جدول نمودار ۲-۱۹۵-۱۱۱-۶۰۰-۹۸۷ ISBN
فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا
کتابنامه: ص. ۱۱-۱-۲
۱. یارانه - ایران. ۲. ایران - سیاست اقتصادی - الف. عنوان.
م ۲/۷۹ HC ۲/۳۸۸/۹۵۵۰۲

ناشر برگزیده سومین دوره جشنواره گام اول (ادبیات) و
شایسته تقدیر دهمین دوره کتاب فصل، تابستان ۱۳۸۸ و
کتاب منتخب جشنواره رشد

هدفمندسازی یارانه‌ها

گامی در مسیر جهاد اقتصادی

مؤلف: سید ماجد موسوی شفیع

ناشر: ابتکار دانش

ویراستار: محمد نصیری، محمود حبیب الهی

نوبت چاپ: اول تابستان ۹۰

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

ناظر چاپ: مسعود حبیب الهی

ناشرین همکار: گنج عرفان، یاران قلم، قلم مکنون

شابک: ۲-۱۹۵-۱۱۱-۶۰۰-۹۸۷ ISBN

قیمت: ۲۵۰۰ تومان

مراکز پخش:

تهران: انقلاب، جلال‌الدین جنوبی، پلاک ۱۴۴، واحد ۲، تلفن: ۶۶۵۶۵۳۹۲-۰۲۱

قم: خلیان صفایه، کوچه بیگدلی، کوچه جلال‌الدین، کوچه شریفی، انتشارات ابتکار دانش
تلفن: ۷۷۴۶۴۶۷-۰۲۵۱

قم: خلیان صفایه، کوچه ممتاز، پلاک ۷۷، پخش کتاب قطرس
تلفن: ۷۷۳۵۲۵۴-۰۲۵۱

هدفمندسازی یارانه‌ها

گامی در مسیر جهاد اقتصادی

مؤلف: سیدماجد موسوی شفیع

www.ketab.ir

فهرست مطالب

مقدمه	۱۱
الف) کلیات	۱۵
تعریف یارانه:	۱۵
تاریخچه پرداخت یارانه در جهان	۱۶
تاریخچه پرداخت یارانه در ایران	۱۸
دسته بندی یارانه‌ها	۲۱
۱. طبقه بندی یارانه‌ها بر اساس اهداف دولت در پرداخت	۲۱
۲. طبقه بندی یارانه‌ها از منظر مرحله‌ای که کالا یا خدمات مشمول یارانه می‌شود	۲۲
۳. طبقه بندی یارانه‌ها بر اساس نحوه طبقه بندی در حساب‌های مالی	۲۴
۴. طبقه بندی یارانه‌ها از نظر انعکاس یا عدم انعکاس در بودجه	۲۴

۲۵	۵. طبقه بندی یارانه‌ها براساس نحوه توزیع
۲۷	ب) ضرورت هدفمندسازی یارانه‌ها
۲۹	۱. اتلاف انرژی
۳۵	۲. پیامدهای پرداخت غیر هدفمند یارانه‌ها
۴۰	۳. گزارش صندوق بین المللی پول
۴۱	۴. گزارش سازمان بین المللی انرژی
۴۲	۵. سایر مشکلات
۴۵	ج) پیامدها و آثار هدفمندسازی یارانه‌ها
۴۷	۱. پیامدها و آثار اجتماعی هدفمندسازی یارانه‌ها
۵۵	۲. پیامدها و آثار اقتصادی هدفمندسازی یارانه‌ها
۶۱	ارتباط هدفمندسازی یارانه‌ها و اصلاح الگوی مصرف
۶۳	د) چالش‌های سیاسی و امنیتی هدفمندسازی یارانه‌ها
۶۵	۱. عدم موافقت و همراهی عمومی
۶۷	۲. مخالفت سوداگران و رانت‌خواران
۶۹	۳. بدخواهان و بیگانگان مغرض
۷۱	۴. ضعف در حوزه اجرا
۷۵	ه) پیشنهادهایی برای اجرای بهتر قانون هدفمندسازی یارانه‌ها
۷۵	۱. پیشنهادهایی برای مدیران و عوامل اجرایی طرح
۷۹	۲. پیشنهادهایی برای عموم جامعه
۸۱	و) نتیجه‌گیری
۸۳	ی) پیوست‌ها
۸۳	پیوست اول
۸۳	متن کامل قانون هدفمندسازی یارانه‌ها
۹۱	پیوست دوم
۹۱	جداول آماری یارانه‌ها در سایر بخشها

مقدمه

در اکثر کشورهای جهان، دولت‌ها صرف‌نظر از حیطه‌های حاکمیتی و تصدی‌گری به منظور تعیین جهت‌گیری‌های اقتصادی، اجتماعی یا فرهنگی جامعه، ناچار به مداخله در برخی امور و اتخاذ سیاست‌های خاص و استفاده از ابزارهای مناسب می‌باشند. این مداخله‌گاه در راستای پیشبرد سیاست‌های اقتصادی مانند تشویق به تولید و مصرف محصولات داخلی یا صادرات است و گاه در حوزه سیاست‌های اجتماعی، که معمولاً با هدف تأمین رفاه عمومی به طور عام و حمایت از گروه‌های آسیب‌پذیر به طور خاص برقرار می‌شود.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، ایرانیان نشان دادند که ظرفیت بی‌نظیری برای حل بحران‌ها در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی دارند و با وجود مدیریت چنین مشکلاتی، توانسته‌اند توسعه علمی و پیشرفت زیربنایی و اقتصادی را نیز محقق سازند. شکل‌گیری روحیه خودباوری، گسترش مراکز تولید و توسعه علمی سبب شده است که امروز ایران در زمره کشورهای پیش‌تاز در حوزه‌های علوم جدید مانند نانو تکنولوژی، فناوری هسته‌ای

و هوا و فضا باشد.

امروز اقتصاد ایران در کنار ظرفیت‌های عظیم طبیعی، مالی و انسانی از ظرفیت‌های با ارزش دیگری نیز برخوردار است. سند چشم‌انداز بیست ساله، افق بلندمدت روشنی را برای مدیریت کشور ترسیم کرده است. سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی نظام اقتصادی را با بهره‌گیری از حدود سه دهه تجربه مدیریت اقتصادی و در نظر گرفتن تحولات بین‌المللی تعریف کرده و سنگ بنای نظام اقتصادی کشور پایه‌گذاری شده است. طرح تحول اقتصادی، به عنوان یک برنامه‌ی راهبردی در مسیر اصلاح ساختارهای اقتصادی، با تاکید بر هفت محور (۱- هدفمند کردن یارانه‌ها ۲- اصلاح نظام مالیاتی ۳- اصلاحات گمرکی ۴- اصلاح نظام توزیع ۵- اصلاح نظام بانکی ۶- ارتقاء چرخه بهره‌وری ۷- ارزش‌گذاری پول ملی) تدوین شده و انتخاب محورهای هفت‌گانه دارای منطقی روشن است.

تجربه چندین ساله برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی حکایت از آن دارد که در شرایط محدودیت منابع مالی و مدیریتی، اصلاح همه موضوعات، در همه جا و با هم، با کاستی و ناکارآمدی روبه‌رو خواهد شد. از این رو انتخاب حوزه‌ها یا بخش‌های کلیدی که اصلاح آنها می‌تواند محرک و شوق‌جدی برای اقتصاد باشد و یا مانع مهمی را از پیش روی آن بردارد، از نظر روش‌شناسی، کاراتر و مؤثرتر است. در این بین، اهمیت و نقش یارانه‌ها بر کسی پوشیده نیست. یارانه‌ها از مهم‌ترین ابزارها برای تعدیل و توزیع عادلانه ثروت و درآمد در جامعه هستند و پرداخت یارانه، یکی از سیاست‌های بسیار مهم حمایتی دولت‌هاست که برای حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان برقرار و اعمال می‌شود. از آنجا که پرداخت یارانه همواره هزینه سنگینی بر اقتصاد کشورها وارد می‌کند، دولت‌ها برای اعمال تخصیص عادلانه و بهینه منابع کشورها، ناگزیر به اجرای برنامه‌های هدفمندسازی یارانه‌ها و به دنبال آن اصلاح سیستم‌های اقتصادی و اجتماعی هستند. در کنار این دلایل ورود به دهه‌ای که دهه «پیشرفت و عدالت» نام گرفته است، بیش از پیش ضرورت اجرای طرح تحول اقتصادی توسعه دولت را نشان می‌دهد.

پرداخت یارانه همگانی در مسیر پروسه‌ی توسعه‌ی عدالت‌پایدار، مستلزم آن است که به جای پرداخت یارانه‌های همگانی، یارانه‌های هدفمند جایگزین شود، زیرا پرداخت یارانه همگانی هم نظام تولید و مصرف را دچار اختلال می‌کند و هم اقشار ثروتمند و مرفه جامعه، نصیب و بهره بیشتری در یارانه‌ها را به خود اختصاص می‌دهند. از طرفی باعث ایجاد تورم ساختاری و پایدار در اقتصاد ملی می‌گردد.

هدفمند کردن یارانه‌ها، از مهم‌ترین محورهای طرح تحول اقتصادی است و هدف اصلی آن اصلاح ساختارهای اقتصادی است تا تضمین کننده رشد اقتصادی پایدار برای همه نسل‌های کشور در حال و آینده باشد.

در این میان ضرورت تحول در حوزه‌ی اقتصادی و دستیابی به توسعه پایدار و همه جانبه آرمانی است که می‌تواند با همت همه جانبه جامه‌ی عمل به خود ببوشاند. قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در راستای رسیدن به این آرمان می‌باشد. باید توجه داشت تنها پرداخت یارانه ضامن دستیابی به رفاه اجتماعی بالاتر نیست، بلکه هنگامی می‌توان نسبت به اثر بخشی یارانه‌ها در اقتصاد اطمینان یافت که این ابزار حمایتی، به نحو هدفمند استفاده شده باشد.

در حقیقت، هدفمندسازی یارانه‌ها به ویژه یارانه انرژی مسیری است که ناگزیر کشور باید در آن گام بردارد و سرعت در انجام آن، از عوارض و هزینه‌های جبران ناپذیر آن خواهد کاست و البته این امر، نیازمند تلاشی همگانی است که امیدواریم طرح در سال جهاد اقتصادی به بهترین شیوه اجرایی گردد. بر خود لازم می‌دانم از راهنمایی‌ها و مشاوره‌های علمی اساتید ارجمند جناب حجت الاسلام والمسلمین آقای عبدالعلی براتی، جناب آقای دکتر علی باقی نصرآبادی، جناب آقای هادی طاهری، جناب آقای سید محمد حسینی صالحی و جناب آقای حسن عبدالهی مهر و همچنین از همکاری و شکیبایی خانواده مهربان و فداکارم و تمامی عزیزانی که اینجانب را در به ثمر رساندن این اثر یاری نمودند کمال سپاس و امتنان را ابراز دارم و از درگاه پروردگار متعال دوام توفیقات روز افزون را برای ایشان خواستار شوم. امیدوارم این گام کوچک فرهنگی که تلاشی مختصر است در عرصه روشنگری و بصیرت افزایی نسبت به طرح هدفمندسازی یارانه‌ها، مورد رضایت حق تعالی و امام‌زمان عج و عنایت حضرت فاطمه معصومه علیها السلام قرار گیرد. در خاتمه از اساتید، صاحب‌نظران و علاقمندان ارجمند استدعا دارد نگارنده را از پیشنهادها و دیدگاه‌های اصلاحی خود به منظور غنای این اثر محروم نفرمایند.

الحمد لله رب العالمین
والعاقبة للمتقین
سید ماجد موسوی شفیع

سال جهاد اقتصادی

اهمیت هدفمندسازی یارانه‌ها از منظر مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

❖ هدفمند کردن یارانه‌ها ناشی از تجربه بلند مدت نخبگان کشور

مسأله هدفمند کردن یارانه‌ها ناشی از تجربه بلند مدت نخبگان کشور است که در طول این سال‌ها به این نقطه رسیده‌اند که یارانه‌هایی که از کیسه بیت المال - یعنی از جیب عموم مردم - بیرون می‌رود و به عموم تعلق می‌گیرد، بیشتر متوجه قشرهایی بشود که نیاز آنها بیشتر است، یعنی قشرهای محروم و طبقات متوسط به پایین جامعه از بیت المال و از کیسه عمومی ملت بیشتر برخوردار شوند تا طبقات بسیار مرفه و کسانی که در حقیقت احتیاجی هم به این یارانه‌ها ندارند. رسیدن به این حقیقت و تصمیم و عزم راسخ بر اجرای آن، ناشی از تجربه طولانی مدتی است که در طول این سال‌ها متراکم شده است و به مرحله عمل درآمده است.

فرازی از بیانات معظم له در جمع زائران و مجاوران حضرت امام رضا (ع) مورخ ۱۳۸۸/۱/۱

❖ هدفمند کردن یارانه‌ها جزء آرزوهایست

از همه مبتلایان، همین مسئلۀ عدالت اقتصادی و عدم توزیع عادلانه ثروت عمومی و درآمد عمومی ملی بین آحاد جامعه است که نمونه‌های فراوانی دارد که زیاد است و یک مورد همین یارانه‌هاست که ما خودمان یارانه می‌دهیم؛ به فقیر کمتر می‌دهیم، به غنی بیشتر می‌دهیم! الان این جور است دیگر. الان یارانه‌هایی که دولت دارد می‌دهد، بیت المال دارد می‌دهد، به فقرا داریم کمتر می‌دهیم به اغنیایا بیشتر داریم می‌دهیم. این هدفمند کردن یارانه‌ها که مطرح شده، واقعاً یک امر مهمی است. سال هاست که این جزء آرزوهایست.

فرازی از بیانات معظم له در دیدار با دولت مورخ ۱۳۸۸/۶/۱۸